

УДК 378.046.4

Василь Ягулов,

доктор педагогічних наук, професор,
Науково-методичний центр кадрової політики
Міністерства оборони України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-8956-3170>

Олег Яцино,

кандидат педагогічних наук,
Департамент кадрової політики
Міністерства оборони України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-5340-8355>

Олег Тракалюк,

кандидат педагогічних наук,
Науково-методичний центр кадрової політики
Міністерства оборони України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0003-3489-9969>
DOI: 10.33099/2617-1775/2023-02/343-355

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ КАДРОВИХ ОРГАНІВ ЯК ОСНОВНА ДЕТЕРМІНАНТА ПІДВИЩЕННЯ ЇХ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

У статті розв'язано системну психолого-педагогічну проблему щодо підвищення кваліфікації посадових осіб кадрових органів засобами дистанційного навчання в системі військової освіти, яка насамперед стосується психолого-педагогічних аспектів забезпечення їх суб'єктності у навчальній діяльності. З'ясовано, що результативність функціонування системи дистанційного навчання та її засобів безпосередньо залежать від забезпечення їх навчальної суб'єктності, яка є основною детермінантою навчальної успішності як суб'єктів навчальної діяльності. Викладено методологічні та теоретичні аспекти забезпечення навчальної суб'єктності посадових осіб кадрових органів у системі підвищення кваліфікації, які служать науковою підвалиною для опрацювання конкретних методик і технологій їх реалізації.

Ключові слова: суб'єкт; суб'єктність; суб'єктні прояви; дистанційна освіта; засоби та технології дистанційної освіти; посадові особи кадрових органів; розвиток.

Вступ. Актуальність проблеми суб'єктності посадових осіб кадрових органів (далі – ПОКО) у навчальній діяльності в системі підвищення кваліфікації полягає, з одного боку, в тому, що інтегральною метою сучасної професійної освіти є розвиток студентів, курсантів, слухачів як суб'єктів діяльності – спочатку навчальної, а згодом і професійної, а іншого – в формуванні та розвитку творчого суб'єкта професійної діяльності, який здатний вчитися протягом усього життя. Взагалі набуття професійної суб'єктності військовими фахівцями та утвердження суб'єкта кадрової роботи має стати провідним методологічним принципом всієї системи військово-професійної освіти щодо ПОКО. Успішність усіх провідних видів їх фахової діяльності насамперед зумовлений становленням суб'єктами як військово-професійної та фахової діяльності, а також і безпосередньо навчальної діяльності. Для цього вони мають стати суб'єктами пізнання самого себе, знаходження смислу військово-

професійного, у тому числі й фахового буття та його сприйняття, становлення суб'єктом власної життєдіяльності, суб'єктом у системі суб'єкт-суб'єктних взаємин з іншими військовослужбовцями та держслужбовцями, інтегрованим проявом яких є становлення суб'єктом фахової діяльності в кадрових органах. Власне ці етапи визначають їх життєві, військово-професійні та фахові орієнтири, сприяють автономності у фаховій діяльності, осмисленню динаміки своєї життєдіяльності як суб'єкта фахового буття.

Мета статті: обґрунтування навчальної суб'єктності ПОКО у системі підвищення кваліфікації засобами дистанційного навчання.

Методи (теоретичні основи). Для вирішення поставлених у роботі дослідницьких завдань були використані теоретичні методи дослідження – системний аналіз наукових джерел із проблеми статті, синтез та узагальнення наукової літератури, класифікація та конкретизація результатів дослідження.

Виклад основного дослідницького матеріалу. Проблема суб'єкта та суб'єктності в педагогічному середовищі досліджували В. Зеньківський, П. Зінченко, О. Запорожець, І. Сікорський, Г. Челпанов, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе, Б. Ананьєв, Г. Костюк, В. Роменець, А. Брушлінський, а продовжують досліджувати К. Абульханова-Славська, А. Бекірова, С. Максименко, О. Капінус, В. Петровський, В. Татенко, В. Ягупов та ін. На необхідності забезпечення суб'єктності учнів вказували А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський.

Гене́за суб'єктності учнів у педагогічному процесі пройшла такі етапи:

перший етап – це 20-х роки ХХ ст., який виник як альтернатива безсуб'єктній парадигмі в суспільстві, яка абсолютизувала матерію без людини, а пізнання і діяльність пояснювала без суб'єкта (С. Рубінштейн);

другий – це 40-60 рр. і 70-80 рр. ХХ ст., який пов'язаний натурпсихологією і культурно-історичною теорією у психологічній науці С. Рубінштейн, Д. Узнадзе, Б. Ананьєв);

третій – це кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст., на якому учні та послідовники С. Рубінштейна продовжили розв'язання проблеми суб'єкта та суб'єктності в психологічній науці (К. Абульханова-Славська, А. Брушлінський, С. Максименко, В. Татенко тощо);

четвертий – сучасний етап, коли у вітчизняній педагогіці та психології проводяться достатньо глибокі методологічні та теоретичні дослідження, які стосуються проблеми суб'єктності, в тому числі і навчальної та професійної (А. Бекірова, О. Капінус, В. Осьодло, В. Ягупов тощо).

Водночас існує також необхідність з'ясування сутності поняття «навчальна суб'єктність» щодо ПОКО, які переважно підвищують свою кваліфікацію в дистанційній формі освіти та її засобами. Особливо ця проблема стає актуальною в інформаційному суспільстві, в якому набуття професійної освіти неможливе без ІКТ та їх засобів, за допомогою яких організовується дистанційне та змішане навчання. Ці проблеми містяться в наукових напрацюваннях В. Бикова, А. Гуржія, А. Довгялла, М. Жалдака, Т. Коваль, В. Кухаренка, Н. Морзе, В. Олійника, С. Семерікова, Є. Смірнової-

Трибульської, О. Спіріна, Ю. Тріуса, Б. Шуневича та ін., які дають характеристику педагогічному потенціалу дистанційного навчання, обґрунтовують теоретичні та методичні аспекти використання сучасних ІКТ у професійній підготовці фахівців.

Педагогічні засади застосування ІКТ у педагогічному процесі закладів освіти містяться у наукових напрацюваннях В. Бикова, А. Гуржія, Р. Гуревича, М. Жалдака, Н. Кухаренка, С. Литвинової, Н. Морзе, О. Спіріна, С. Семерікова, М. Смульсон, М. Шишкіної, В. Ягупова, Т. Батеса (Т. Bates), М. Розенберга (М. Rosenberg), С. Тренхольм (S. Trenholm) та ін. Так, В. Биков під інформатизацією освіти розуміє сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб (та інших потреб, що пов'язані із впровадженням ІКТ) учасників навчально-виховного процесу, а також тих, хто цим процесом управляє та його забезпечує, у тому числі здійснює його науково-методичний супровід і розвиток [2].

Водночас В. Биков вважає, що «Однією із сучасних тенденцій розвитку е-навчання є поширення систем дистанційного навчання у вищій... освіті. Важливий комплекс проблем, що стосуються організації електронного навчання пов'язаний із забезпеченням засобів управління навчальним курсом. Суттєвою особливістю хмарних технологій є перспектива створення єдиної інфраструктури паралельних і розподілених обчислень для розробки й інтеграції систем і ресурсів різних типів на цій основі. Це уможливує використання хмарних обчислень в аспекті різних напрямів управління системами електронного навчання» [1, 196].

З урахуванням наукових напрацювань цих науковців, а також свого наукового та педагогічного досвіду щодо застосування засобів ІКТ і дистанційної форми підвищення кваліфікації військових фахівців виокремлюємо такі методологічні засади щодо творчого використання засобів дистанційного навчання ПОКО з урахуванням їх навчальної суб'єктності в підвищенні кваліфікації як суб'єктів кадрової роботи – гуманістична і водночас фахова спрямованість чи контекстність, відкритість та індивідуалізованість, інформаційна та технологічна насиченість, суб'єктність. Їх врахування сприяє гнучкості, модульності, паралельності, доступності, економічності та технологічності підвищення кваліфікації ПОКО. Дотримання цих методологічних ідей і творче застосування засобів ІКТ і змішаного навчання в системі дистанційного навчання містить чіткі переваги для розвитку фахової компетентності ПОКО, оскільки вони забезпечують у процесі підвищення їх кваліфікації такі переваги:

індивідуалізацію: вони можуть самостійно визначати швидкість і час опанування навчальної програми та персонально спроектувати для себе індивідуальну освітню траєкторію в системі підвищення кваліфікації в дистанційній формі навчання;

гнучкість: можливість підвищення кваліфікації без відриву від виконання

посадових обов'язків, а також можливість комбінування навчального контенту для формування різноманітних навчальних програм, які адаптовані під освітні потреби конкретної ПОКО;

контекстність і результативність: можливість одержання набагато більшого обсягу навчального матеріалу для розвитку відповідної, тобто фахової компетентності як суб'єкта кадрової роботи;

вартість: використання засобів дистанційного навчання та ІКТ є значно дешевшим у порівнянні з традиційним очним підвищенням кваліфікації;

доступність: надання доступу до підвищення кваліфікації тим ПОКО, які з тих чи інших причин не мають можливості вчитися за традиційною очною формою навчання тощо [1–3; 8–12].

Найголовнішою провідною їх методологічною вимогою є забезпечення навчальної суб'єктності ПОКО у системі підвищення кваліфікації в дистанційній формі набуття освіти, що передбачає дотримання методологічних засад суб'єктно-діяльнісного підходу до військово-професійної підготовки військових фахівців, який «визнає» активну роль їх внутрішніх умов у визначенні зовнішніх умов діяльності як навчальної, так і професійної [9; 12].

Водночас сучасна система підвищення кваліфікації ПОКО в інформаційному суспільстві не може відбутися, практично, без засобів і технологій дистанційного навчання взагалі та засобів ІКТ зокрема: «У технологічному компоненті педагогічних систем виділяють ІКТ навчання – комп'ютерно орієнтовану складову педагогічної технології, яка відображає деяку формалізовану модель певного компонента змісту навчання і методики його подання у навчальному процесі, яка представлена в цьому процесі педагогічними програмними засобами і яка передбачає використання комп'ютера, комп'ютерно орієнтованих засобів навчання і комп'ютерних комунікаційних мереж для розв'язування дидактичних завдань або їх фрагментів» [2]. Цьому сприяє рівень розвиненості сучасних ІКТ і змішана форма набуття професійної освіти в Україні. Ці аспекти відображені в Концепції розвитку дистанційного навчання в Україні, Національній доктрині розвитку освіти в Україні в ХХІ ст., якими передбачається широке впровадження дистанційної форми навчання в Україні.

Водночас вважаємо, для їх творчого застосування в системі освіти взагалі та щодо ПОКО зокрема необхідно забезпечувати їх навчальну суб'єктність. Суттєвим аспектом є те, що **суб'єкт у повному обсязі володіє структурою навчальної діяльності**, яку організовує та здійснює – від усвідомлення її цінностей, мотивів і мети до отримання результату, а також здатністю об'єктивно оцінювати її результативність, рефлексувати і своєчасно відкорегувати, тобто **основними якістьми суб'єкта навчальної діяльності** є самосвідомість, навчальна суб'єктність, самостійність, автономність і здатність нести відповідальність за свої навчальні дії, вчинки, а також за ймовірні наслідки своїх помилкових дій.

Але як традиційне, так і дистанційне навчання нині мають, на жаль, спільний недолік – це їх безособистісність, відсутність суб'єкт-суб'єктної

взаємин між суб'єктами військово-педагогічного процесу в ВВНЗ: «...традиційна система освіти і виховання була і залишається безособистісною, «бездітною», «безлюдною», бо вона “...ґрунтується на соціоцентричному підході, в межах якого мета розвитку особистості – її соціалізація і професіоналізація з позицій максимальної суспільної корисності. У межах даної моделі реалізуються уявлення про те, що основною метою освіти... є оволодіння певними знаннями, уміннями і навичками» [5, 52–53], тобто відбувається формальна соціалізація особи за задалегідь заданими нормативними шкалами, а не заохочується суб'єктна позиція в процесі навчання, суб'єктна роль у навчальній діяльності.

А основною передумовою забезпечення реалізації парадигми освіти ПОКО впродовж життя є створення таких умов у системі військової освіти, коли вони відчують себе суб'єктом військово-професійної та безумовно і навчальної діяльності, що їм водночас забезпечує буття суб'єктом фахової діяльності. Методологічною підвалиною такого підходу є гуманістична філософія освіти, а основним методологічним підходом – суб'єктно-діяльнісний, які орієнтовані на постать ПОКО, а основні принципи спрямовані на підтримання їх суб'єктної позиції як у фаховій, так і в навчальній діяльності в процесі підвищення кваліфікації взагалі, а в дистанційній формі навчання, зокрема.

Видатний гуманіст і автор педагогіки добра І. Зязюн таким чином підкреслював важливість забезпечення суб'єктності учня у навчальному процесі: “Важливим і складним завданням є переведення змісту освіти у внутрішній світ особистості. Для цього необхідно організувати психологічно обґрунтовану діяльність двох рівнозначних у відношеннях суб'єктів: учитель – учень...” [4, 15].

Тут суттєвим аспектом є проблема формування та розвитку культури навчальної діяльності тих, хто вчиться, оскільки від них вимагається творча здатність самостійно вчитися в системі професійної освіти в інформаційному суспільстві. Тут навчальна діяльність має набути системного, послідовного, осмисленого та професійно спрямованого самокерованого характеру, тобто той, хто вчиться, має стати, на думку науковців, суб'єктом навчальної діяльності [11].

Вважаємо, що суб'єктно-діяльнісний підхід з урахуванням вимог контекстного підходу до підвищення кваліфікації ПОКО в дистанційній формі навчання буде сприяти їх становленню також суб'єктами інформаційного суспільства. У зв'язку з цим система підвищення їх кваліфікації має стимулювати та підтримувати суб'єктність у навчальній діяльності, що є основною умовою, з одного боку, їх успішності в підвищенні кваліфікації, а з іншого – системної здатності вчитися протягом усього життя. Для цього вони мають опанувати культуру навчальної діяльності, що практично означає становлення її суб'єктом: «Культура навчальної діяльності є інтегративною діяльнісною характеристикою особистості студента, що передбачає високий рівень розвиненості та взаємодії основних компонентів його навчальної діяльності та забезпечує її цілісність, стимулює його творчий потенціал і відображає системну здатність успішно опанувати професійною

компетентністю в контексті сучасної та професійної культури, а також і майбутньої професійної діяльності» [11, 37].

Відповідно, виникає запитання «Що означає суб'єкт навчальної діяльності щодо ПОКО?» Вихідною характеристикою суб'єкта та головною його ознакою є активність на протигагу пасивності об'єкта, що актуалізується в свідомому й самосвідомому характері його навчальної активності, а підсумковою характеристикою є його унікальність у цій діяльності, що проявляється в навчальній суб'єктності, самостійності, продуктивності та автономності в підвищенні своєї кваліфікації. Кожна ПОКО має бути, практично, суб'єктом учіння та навчальної діяльності, що є надійною підвалиною її військово-професійної та фахової успішності в кадрових органах Збройних сил і Міністерства оборони України.

Водночас система підвищення кваліфікації ПОКО повинна мати суб'єктну, військово-професійну та фахову спрямованість, що передбачає реалізацію таких виховних ідей:

- ідею суб'єктного та фахового розвитку ПОКО;
- розвиток суб'єкта військово-професійної та фахової діяльності;
- поглиблення професійної та фахової соціалізації як суб'єкта кадрової роботи;
- олюднення взаємин між ПОКО та науково-педагогічними працівниками;
- індивідуалізацію та диференціацію змісту, темпів і методики їх навчальної діяльності;

стимулювання суб'єктної поведінки та діяльності та ін.

Суб'єктом навчальної діяльності має бути кожна ПОКО у системі підвищення кваліфікації в дистанційній формі навчання, яка потенційно має свідомість і самосвідомість, є носієм предметно-практичної діяльності, військово-професійного та фахового пізнання та розвитку, чия активна діяльність має чітко спрямовану фахову орієнтованість і спрямована на розвиток суб'єкта фахової діяльності в кадрових органах.

Основним інтегральним проявом суб'єктності ПОКО в системі підвищення кваліфікації є її навчальна суб'єктність як військово-професійного та фахового суб'єкта. Вважаємо, що кожна ПОКО практично є суб'єктом навчальної діяльності, але вона цього не завжди усвідомлює та сприймає. Для цього науково-педагогічні працівники в системі дистанційного навчання мають сприяти усвідомленню їх суб'єктності у навчальній діяльності та цілеспрямовано її розвивати та підтримувати. Тут особливо позитивно впливають психологічні механізми суб'єкт-суб'єктної взаємодії між ними в навчальному процесі, а також, що немаловажно, і між самими ПОКО в системі підвищення кваліфікації. Достатньо високу роль у формуванні таких взаємин має суб'єктний чинник, тобто педагогічна та професійна майстерність науково-педагогічних працівників. Залишається своєчасною та актуальною думка К. Ушинського про те, що у вихованні все має ґрунтуватися на особистості вихователя, бо виховна сила впливає тільки із живого джерела людської особистості та суб'єктного буття. Ніякі статuti та програми, ніякий штучний організм, як би він добре не був осмислений, не може заступити особистість у

вихованні. Без особистого безпосереднього впливу вихователя на вихованця істинне виховання, яке проникає в характер, неможливе. Тільки особистість може впливати, на думку К. Ушинського, на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна формувати характер [7, 41].

Бути суб'єктом навчальної діяльності для ПОКО означає її перетворення із пасивної істоти в активну, тобто ініціатора власних навчально-пізнавальних дій і зацікавленого учасника їх здійснення. Сприйняття та підтримання такої їх суб'єктної позиції у системі підвищення кваліфікації означає, що в центр уваги цього процесу навчання ставиться ПОКО насамперед не як об'єкт педагогічного впливу з боку науково-педагогічних працівників, а як його творчий суб'єкт, який стає зацікавленим, активним і повноправним учасником процесу навчання в системі підвищення кваліфікації засобами дистанційного навчання. Такий методологічний підхід водночас сприяє реалізації гуманістичної ідеї освіти – *«олюднення Людини» у сфері професійної освіти, бо смислом і ціллю освіти*, – на думку І. Зязюна, – є Людина у постійному (впродовж життя) розвитку, її духовне становлення, гармонія її відносин із собою та іншими людьми, зі світом. У такий спосіб освіта на державному рівні створює умови розвитку – саморозвитку, виховання – самовиховання, учіння – самоосвіти всіх і кожного [6].

Власне застосування засобів і технологій дистанційного навчання взагалі та ІКТ, зокрема, суттєво змінює традиційні форми взаємодії науково-педагогічних працівників і ПОКО як учнів, формуються нові моделі їх взаємодії, насамперед суб'єкт-суб'єктні. Але суттєвим аспектом є те, що головним суб'єктом у системі підвищення кваліфікації в дистанційній формі навчання є ПОКО та основна форма її навчальної діяльності – суб'єктна. Вона має вчитися за індивідуальним графіком згідно зі освітньою програмою та індивідуальною траєкторією підвищення кваліфікації, оскільки інтенсивність, темп, швидкість, час занять «дистанційний учень» визначає сам, регулює самостійно, конкретизує індивідуальний темп опанування навчального матеріалу. Отже, він повністю автономний у своїй навчальній діяльності, що й є інтегральним проявом його навчальної суб'єктності в системі підвищення кваліфікації. Водночас засоби ІКТ, змішана форма підвищення кваліфікації дають можливість додатково задовольняти індивідуальні потреби в отриманні фахових знань, користуватися електронними джерелами навчальної інформації, можливість самоконтролю ступеня опанування навчального матеріалу, а також оперативно отримувати консультацію з боку науково-педагогічних працівників.

Вважаємо, що педагогічний потенціал використання у підвищенні кваліфікації ПОКО засобів і технологій дистанційного навчання необмежений. Головне – це актуалізація суб'єктності ПОКО як учнів, від творчої ініціативності яких залежить успіх навчальної діяльності. Але суттєвий аспект – це наявність активної міжсуб'єктної взаємодії між науково-педагогічними працівниками та ПОКО як учнями, оскільки в протилежному випадку ефект їх застосування буде невисоким. Творча форма їх використання називається змішаним навчанням (*blending learning*), яка об'єднує традиційні

підходи та нові можливості дистанційного навчання в підвищенні кваліфікації ПОКО. Але вибір конкретних засобів ІКТ і методики їх реалізації мають бути визначені виключно змістом і методикою вивчення конкретного навчального матеріалу та індивідуальними можливостями кожної ПОКО, а не тільки інформаційними та технологічними можливостями ІКТ. Це означає, що в основі їх вибору мають лежати конкретні педагогічні завдання, зміст навчального матеріалу та специфіка навчальної дисципліни, характер і необхідність взаємодії між науково-педагогічним працівниками та ПОКО як з суб'єктами навчальної діяльності, а також інші ситуативні обставини та вимоги. Безумовно, тут потребується суттєвий обсяг інформаційної та методичної роботи науково-педагогічних працівників, якісне опрацювання ними методичного матеріалу, навчально-методичного та організаційно-технологічного забезпечення підвищення кваліфікації ПОКО взагалі та навчальної діяльності кожної з них, зокрема. Необхідно створювати інформаційно-освітні середовища ВВНЗ, адаптувати до них сучасні засоби ІКТ, залучати мережеві технології – Інтернет-технології, веб технології, поштові технології, інтерактивні та інші сучасні технології, які експлуатуються за допомогою локальних і глобальних електронних мереж.

Вважаємо, що спектр застосування засобів і технологій дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації ПОКО необмежений. Але, існує суттєва передумова їх ефективного та педагогічно доцільного застосування – це забезпечення їх суб'єктності в навчальній діяльності. Основними напрямками забезпечення їх суб'єктності є такі:

цілеспрямоване їх стимулювання до постійного розвитку своєї військово-професійної та фахової видів компетентності, одним із перспективних організаційних форм якого є підвищення кваліфікації;

сучасною та водночас перспективною організаційно-методичною формою підвищення їх кваліфікації є дистанційна та змішана форми навчання, а безпосереднім інформаційно-технологічним інструментарієм їх реалізації є сучасні засоби ІКТ;

психічним механізмом реалізації дистанційної та змішаної форм підвищення кваліфікації ПОКО є їх навчальна суб'єктність чи становлення суб'єктом навчальної діяльності;

актуалізація професійної суб'єктності науково-педагогічних працівників у навчально-виховному процесі шляхом підтримання суб'єкт-суб'єктної взаємодії у системі «педагог-учень» (суб'єкт викладання – суб'єкт навчальної діяльності) є важливою педагогічною передумовою стимулювання суб'єктної позиції ПОКО у навчальній діяльності;

надання суб'єктної форми змісту підвищення кваліфікації ПОКО в контексті їх навчальної та фахової діяльності, а також збільшенням у ньому людського виміру, загальнолюдської, національної та професійної видів культури;

гуманізація і демократизація системи підвищення їх кваліфікації, що означає перехід у педагогічній діяльності науково-педагогічних працівників від

монологу до діалогу, від соціального контролю за слухачами до розвитку, від управління до самоуправління, стимулювання автономності ПОКО у навчальній діяльності;

встановлення суб'єкт-суб'єктних взаємин у системі «науково-педагогічний працівник – ПОКО як учень», діалогізація процесу їх взаємодії шляхом творчого застосування суб'єктно-діяльнісних і контекстних методів, методик і технологій підвищення кваліфікації за допомогою засобів ІКТ;

культурна, професійна, фахова і суб'єктна ідентифікація ПОКО спочатку як суб'єктів і навчальної, і фахової діяльності в кадрових органах Збройних сил і Міністерства оборони України, а потім – допомога власне фаховій самоідентифікації ПОКО як суб'єктів фахової – кадрової – діяльності, що є суттєвим поштовхом до їх суб'єктної поведінки в системі підвищення кваліфікації.

Головний прояв ПОКО як суб'єкта в навчальній діяльності – це навчальна суб'єктність, що дозволяє їй управляти собою на основі самооцінювання, саморефлексії та самодетермінації своєї поведінки, спілкування та навчальної діяльності.

Прояви суб'єктності та суб'єкта в навчальній діяльності щодо ПОКО такі:

усвідомлення необхідності військово-професійного та фахового зростання як суб'єкта кадрової роботи, професійного вдосконалення для професійної самоактуалізації у фаховій діяльності як кадровика;

усвідомлення необхідності післядипломної військово-професійної освіти як одного важливих напрямів подолання професійних і вікових криз;

здатність самостійно формувати свої професійні та фахові потреби як суб'єкта фахової діяльності в системі кадрової роботи та свідомо шукати способи їх задоволення;

здатність обрати організаційну форму військово-професійної освіти для розвитку фахової компетентності;

свідоме прийняття тієї чи іншої позиції в навчально-виховному процесі ВВНЗ – суб'єктної або об'єктної;

здатність до ціннісно-мотиваційної, інтелектуальної, діяльнісної та емоційно-вольової саморегуляції своєї навчальної діяльності в системі дистанційного навчання.

Основні прояви суб'єктності ПОКО у навчальній діяльності такі:

усвідомлення своїх військово-професійних, фахових і навчальних потреб як суб'єкта кадрової роботи;

свідоме включеність у систему військово-професійної освіти як її суб'єкта; самостійність і автономність у навчальній діяльності;

військово-професійна та фахова спрямованість пізнавальних дій.

Провідними якостями, рисами та прояви навчальної суб'єктності ПОКО є такі:

свідоме активність, яка безпосередньо спрямована на навчальну діяльність;

включеність у систему військово-професійних взаємин шляхом актуалізації навчальної компетентності у системі підвищення кваліфікації як

суб'єкта навчальної діяльності;

ступінь сформованості провідних психічних властивостей та якостей як слухача: сформованість свідомості та самосвідомості, наявність фахової Я-концепції, системи індивідуальних цінностей фахової діяльності;

свідома цілеспрямована саморегуляція та самодетермінація своєї навчальної діяльності у системі підвищення кваліфікації;

здатність і готовність нести усвідомлено повну відповідальність за результати, а також і наслідки своїх дій, вчинків, поведінки і діяльності як суб'єкта навчальної діяльності;

навчальна суб'єктність, тобто підготовленість, суб'єктна готовність і здатність бути суб'єктом навчальної діяльності у ВВНЗ.

Висновки. З'ясовано, що для реалізації основних напрямів забезпечення навчальної суб'єктності ПОКО необхідно визнати кожної кожного з них суб'єктом як своєї життєдіяльності, так і фахової діяльності в кадрових органах, поважати їх як суб'єктів військово-професійного буття, професійну, фахову та суб'єктну позицію та право бути самим собою в системі підвищення кваліфікації, стимулювати їх суб'єктну поведінку та діяльність засобами дистанційного навчання, цілеспрямовано виховувати професійно важливі якості як суб'єкта кадрового органу, допомогти опанувати основи професійної майстерності за допомогою засобів ІКТ, а все це сумарно буде стимулювати їх суб'єктну культуру навчальної діяльності в системі підвищення кваліфікації.

Доведено, що інтегральним проявом є їх здатність вчитися, працювати, бути та жити активним життям як суб'єкта у військово-професійній і фаховій діяльності в кадрових органах Збройних сил і Міністерства оборони України в інформаційному суспільстві. Для цього необхідна творча актуалізація природньої суб'єктності кожної ПОКО як учня у системі підвищення кваліфікації в дистанційній формі навчання.

Обґрунтовано суттєвий аспект щодо суб'єкта навчальної діяльності: він у повному обсязі володіє структурою навчальної діяльності, в якій приймає участь – від усвідомлення її цінностей, мотивів і мети до отримання результату, а також здатності його адекватно оцінювати, об'єктивно рефлексувати і відкорегувати.

З'ясовано основні якості ПОКО як суб'єкта навчальної діяльності: самосвідомість, самостійність, автономність, навчальна суб'єктність і здатність нести відповідальність за свої дії, вчинки, можливі наслідки своїх помилкових дій у навчальній діяльності.

Доведено, що головним проявом ПОКО як суб'єкта в навчальній діяльності є навчальна суб'єктність, що дозволяє їм управляти собою на основі самооцінювання, саморефлексії та самодетермінації своєї поведінки, спілкування та навчальної діяльності.

Перспективи подальших наукових досліджень: напрацювання конкретних методик реалізації основних висновків статті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В. Ю., Спірін О.М., Пінчук О. П. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики* (до 25-річчя НАПН України). Київ : Видавничий дім «Сам», 2017. С.191–198.
2. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 1 (15). URL: DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v15i1.25>.
3. Дистанційне навчання в системі професійно-технічної освіти : монографія / авт. кол. В. В. Ягупов, Л. М. Петренко, С. Г. Кравець та ін. / За наук. ред. В. В. Ягупова. Житомир : «Полісся», 2019. 234 с. URL: DOI: <https://doi.org/10.32835/978-966-655-917-6/2019>.
4. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи* : монографія / За ред. І. А. Зязюна. К. : Віпол, 2000. С.11–57.
5. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії : навч. посіб. / Інститут педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.
6. Зязюн І. А. Сучасна освіта в контексті гуманістичної філософії. *Діалог культур: Україна у новому контексті: філософія освіти*. Львів : Світ, 1999. С. 5–12.
7. Ушинський К. Д. Твори: в 6-ти томах. Київ : Радянська школа, 1954–1955. Т. 1: Педагогічні статті, 1954. 264 с.
8. Ягупов В. В., Кива В. Ю. Критерії та показники діагностування розвиненості інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів системи військової освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Том 71, № 3. С. 248–266. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2916/>.
9. Ягупов В. В., Кушов В. Г. Суб'єктно-діяльнісний підхід до підготовки військових фахівців у ВВНЗ. *Військова освіта та наука: сьогодення та майбутнє* : тези доповідей 3 міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, листопад 2007 р.) / Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ, 2007. С. 213–214.
10. Ягупов В. В. Методологічні засади дистанційного навчання у системі післядипломної освіти в Збройних силах України. *Проблеми впровадження дистанційного навчання в освітній процес вищих військових навчальних закладів та можливі шляхи їх вирішення* : збірник матеріалів I міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 16 листопада 2018 р.). Київ, 2018. С. 206–214. URL: http://adl.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Mater_conf_Kyiv.
11. Ягупов В. В., Свистун В. І. Студент як суб'єкт навчальної діяльності. *Нові технології навчання* : зб. наук. пр. 2009. Спеціальний випуск № 58. У 2 ч. Ч. 1: Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах. С. 32–39.
12. Ягупов В. В. Суб'єктність учнів як основна детермінанта дистанційного навчання в системі професійно-технічної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. 2015. № 11. С. 29–36.

REFERENCES

1. Bykov V. Yu., Spirin O.M., Pinchuk O.P. Problemy ta zavdannia suchasnoho etapu informatyzatsii osvity. *Naukove zabezpechennia rozvytku osvity v Ukraini: aktualni problemy teorii i praktyku* (do 25-richchia NAPN Ukrainy). Kyiv : Vydavnychiy dim «Sam», 2017. S.191–198.
2. Bykov V. Yu. Suchasni zavdannia informatyzatsii osvity. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. 2010. № 1 (15). URL: DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v15i1.25>.
3. Dystantsiine navchannia v systemi profesiino-tekhnichnoi osvity : monohrafiia / avt. kol. V. V. Yahupov, L. M. Petrenko, S. H. Kravets ta in. / Za nauk. red. V. V. Yahupova. Zhytomyr : «Polissia», 2019. 234 s. URL: DOI: <https://doi.org/10.32835/978-966-655-917-6/2019>.
4. Ziaziun I. A. Intelektualno-tvorchyi rozvytok osobystosti v umovakh neperervnoi osvity. *Neperervna profesiina osvita: problemy, poshuky, perspektyvy* : monohrafiia / Za red. I. A. Ziaziuna. Kyiv : Vipol, 2000. С.11–57.

5. Ziaziun I. A., Sahach H. M. Krasa pedahohichnoi dii : navch. posib. / Instytut pedahohiky i psykholohii prof. osvity APN Ukrainy. Kyiv : Ukrainsko-finskyi instytut menedzhmentu i biznesu, 1997. 302 s.
6. Ziaziun I. A. Suchasna osvita v konteksti humanistychnoi filosofii. Dialoh kultur: Ukraina u novomu konteksti: filosofii osvity. Lviv : Svit, 1999. S. 5–12.
7. Ushynskyi K. D. Tvory: v 6-ty tomakh. Kyiv : Radianska shkola, 1954–1955. T. 1: Pedahohichni statti, 1954. 264 s.
8. Yahupov V. V., Kyva V. Yu. Kryterii ta pokaznyky diahnostuvannia rozvynenosti informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti vykladachiv systemy viiskovoi osvity. Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia. 2019. T. 71, № 3. S. 248–266. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2916/>.
9. Yahupov V. V., Kushchov V. H. Subiektno-diialnisnyi pidkhid do pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv u VVNZ. Viiskova osvita ta nauka: sohodennia ta maibutnie : tezy dopovidei 3 mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, lystopad 2007 r.) / Viiskovyi instytut Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Kyiv, 2007. S. 213–214.
10. Yahupov V. V. Metodolohichni zasady dystantsiinoho navchannia u systemi pisliadyplomnoi osvity v Zbroinykh sylakh Ukrainy. Problemy vprovadzhennia dystantsiinoho navchannia v osvitnomu protsesi vyshchych viiskovykh navchalnykh zakladiv ta mozhlyvi shliakhy yikh vyrishennia : zbirnyk materialiv I mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 16 lystopada 2018 r.). Kyiv, 2018. S. 206–214. URL: http://adl.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Mater_conf_Kyiv.
11. Yahupov V. V., Svystun V. I. Student yak subiekt navchalnoi diialnosti. Novi tekhnologii navchannia : zb. nauk. pr. 2009. Spetsialnyi vypusk № 58. U 2 ch. Ch. 1: Dukhovnomoralne vykhovannia i profesionalizm osobystosti v suchasnykh umovakh. S. 32–39.
12. Yahupov V. V. Subiektnist uchniv yak osnovna determinanta dystantsiinoho navchannia v systemi profesiino-tekhnichnoi osvity. Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. 2015. № 11. S. 29–36.

SUMMARY

Vasyl Yahupov,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
the Scientific and Methodological Centre of
Personnel Policy of Ministry of Defence of Ukraine

Oleh Yatsino,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Department of Personnel Policy of
Ministry of Defence of Ukraine

Oleh Trakaliuk,

Candidate of pedagogical Sciences, the
Scientific and Methodological Centre of Personnel
Policy of Ministry of Defence of Ukraine

ENSURING THE EDUCATIONAL SUBJECTIVITY OF OFFICIALS OF HUMAN RESOURCES AUTHORITIES AS THE PRIMARY DETERMINANT OF THEIR QUALIFICATION ENHANCEMENT BY MEANS OF DISTANCE LEARNING TOOLS IN THE MILITARY EDUCATION SYSTEM

Article objective: resolving the systemic psychological and pedagogical problem of increasing the qualification of officials of human resources authorities by the means of distance learning tools in the military education system, primarily focusing on the psychological and pedagogical aspects of ensuring their subjectivity in the learning process within the context of distance education.

Research methods: analysis, synthesis, generalization, specification, and systematization.

Research Findings: it is proven that the successful professional development and qualification enhancement of officials of human resources authorities usually occur within the framework of individual training, distance learning, and blended learning. This trajectory involves the subject of the military professional activity as a commander (chief), the subject of specialized – human resources – activity, a subject of one’s own mental activity and the subject of the learning process in the context of qualification improvement, the subject of specialized – human resources – activity. Specialized and educational subjectivity is minimal necessary conditions for both successful specialized activity and the enhancement of the qualifications of officials of human resources authorities by means of information and communications technology in the system of distance learning.

Scientific Novelty: it is clarified that the distance learning system and its tools in the context of qualification enhancement of officials of human resources authorities directly depend on the provision of their learning subjectivity, which is the main determinant of their educational performance as subjects of the learning process. It is demonstrated that the creative mixed use of distance learning tools and technologies is an extremely important psychological and pedagogical condition for the success of their qualification enhancement as well as for their specialized activities within the information society. Simultaneously, learning and specialized subjectivity are obligatory prerequisites for the success of their continuous professional education as subjects of the human resource activity in an information society.

Practical significance of the study: methodological and theoretical aspects of ensuring the learning subjectivity of officials of human resources authorities in the context of qualification enhancement are outlined, serving as the scientific basis for the development of specific methodologies and technologies for their implementation.

Conclusion: it is proven that the development of learning subjectivity for officials of human resources authorities is a systemic scientific problem with multiple manifestations: psychological, pedagogical, information technological, methodological, theoretical, and methodical. The comprehensive solution of this problem determines their subjective attitude toward both human resource activity and educational activities within the framework of qualification enhancement.

Prospects for future research: developing specific methodologies for implementing the main findings of the article.

Key words: subject; subjectivity; subjective manifestations; distance education; tools and technologies of distance education; officials of human resources authorities; development.